

вадами психофізичного розвитку. *Людинознавчі студії*. Серія : Педагогіка. 2014. Вип. 29 (2). С. 188–196.

8. Kawczyńska-Butrym Z. Niepełnosprawność – specyfika pomocy społecznej, Katowice 1998, s. 86–90.

Аліна Заможна
студентка спеціальності 232 Соціальне забезпечення
Олена Гончаренко
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи і
менеджменту соціокультурної діяльності
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка, м. Суми

СТУДЕНТСЬКА МОЛОДЬ ЯК ОБ'ЄКТ І СУБ'ЄКТ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто особливості студентської молоді, для якої характерними є специфічні умови життєдіяльності, побуту і праці, суспільна поведінка і психологічні особливості, система ціннісних орієнтацій. Зауважено, що студентську молодь треба розглядати як соціальну групу в системі вищого навчального закладу, яка виконує роль як об'єкта, так і суб'єкта освітнього простору ЗВО.

Ключові слова: соціальний захист, студентська молодь, заклад вищої освіти.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі розвитку в Україні демократичного політичного і соціального простору принципово нового змісту набуває процес впливу особистості на суспільство. У даному контексті важливим фактом є те, що, починаючи з ХІХ ст. і до сьогодні, активним учасником розбудови українського суспільства виступає студентська молодь, яка має не тільки соціально-економічний потенціал як окрема демографічна група і специфічні особливості (інтереси, пріоритети, цінності та ін.), а також властиві їй вразливість та проблеми. Концептуалізація феномену студентства сприятиме створенню сприятливого освітнього простору і соціально-виховного середовища для подальшого розвитку і формування особистості студента.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вивчення джерельної бази з досліджувано питання демонструє, що студентське співтовариство як соціальний феномен становить невід'ємну частину демократичного суспільства, притягуючи погляди багатьох сучасних науковців – педагогів, психологів, соціологів та ін. Звернення до довідкової літератури з педагогіки дозволяє стверджувати, що власне термін «студент» походить від латинського слова «studens» («studentis») і означає особу, яка «ретельно працює / старанно навчається». За часів Стародавнього Риму і Середньовіччя студентами називали будь-яких осіб, зайнятих процесом пізнання. Проте, з появою у XII ст. університетів даний термін почав уживатися лише на позначення тих людей, які навчалися у цих закладах, тобто вивчали (студіювали) науку та опановували знання. Наразі, студентами називають осіб, які, як правило, навчаються у закладах вищої освіти (ЗВО). Хоча в деяких країнах (зокрема, у США, Великій Британії й ряді інших країн) студентами називають учнів коледжів [5, с. 322].

Що стосується України, то аналіз нормативно-правового поля показує нам, що студентом (або слухачем) вважається «особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого навчального закладу та навчається за денною (очною), вечірньою або заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певного освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів вищих навчальних закладів I-II та III-IV рівнів акредитації» (Закон України «Про вищу освіту», 2002) [11]. У новій редакції даного закону (2014) студентом вважається «особа, зарахована до закладу вищої освіти з метою здобуття вищої освіти ступеня молодшого бакалавра, бакалавра чи магістра» [12].

Автори посібника з педагогіки й психології вищої школи О. Мороз, О. Падалка та В. Юрченко студентами закладу вищої освіти називають молодих людей, які «характеризуються професійною спрямованістю, готуються до висококваліфікованого виконання функцій фахівця в певній

професійній галузі» [9, с. 185]. За визначенням В. Андрущенка і В. Савельєва, студентську молодь варто розглядати як «мобільну соціальну групу, метою існування якої є організована за відповідною програмою підготовка до виконання високих професійних і соціальних ролей у матеріальному та духовному виробництві». Студентство як соціальна група, на думку вчених, функціонує в системі вищої освіти, виступає як об'єкт виробництва, предметом якого є не річ, а сама особистість. Тому головною формою такого виробництва є освітня діяльність [1].

Подібної думки дотримуються В. Будаєв, О. Олексюк, С. Савченко та ін., які визначають студентство як «групу людей молодого віку, об'єднану виконанням потенційно значущих для суспільства спеціальних підготовчих функцій, що тимчасово не беруть участі у суспільно-виробничій праці, володіють спільністю побуту, системою цінностей і соціальних ролей, готуються до виконання в суспільстві ролі інтелігенції» [2, с. 35]. Своєю чергою В. Кремень зауважує на специфічному характері основної діяльності студентів, яка складається із засвоєння знань. Академік зауважує, що студенти не займаються професійною діяльністю; власне кажучи, вона в них ще попереду [7, с. 464].

Як складову частину такої великої суспільної групи, як молодь, розглядають студентство в соціології. Студентство змальовують як специфічну соціальну групу, для якої характерними є особливі умови життєдіяльності, побуту і праці, суспільна поведінка і психологічні особливості, система ціннісних орієнтацій. Зокрема, вивчаючи різноманітні аспекти соціальної активності молоді, науковець М. Головатий трактує студентську молодь як «специфічну суспільну групу, що поєднує осіб, які одержують професійну підготовку на денних відділеннях вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, основною діяльністю яких є оволодіння знаннями і практичними навичками для успішного виконання надалі соціальних функцій інтелігенції» [4, с. 24–25]. Подібної думки притримується й А. Мацокін, який вважає, що «за

характером своєї діяльності, поглядами, ціннісними орієнтаціями студентська молодь близька до інтелігенції і відіграє важливу роль у продукуванні й розповсюдженні ціннісно-нормативних орієнтирів суспільства» [8].

У вітчизняній психології студентство розглядається як «особлива соціальна категорія, специфічна спільність людей, організаційно об'єднаних навчанням у закладі вищої освіти» [6, с. 141]. Зріла юність або рання дорослість, яка, відповідно до вікової періодизації, охоплює вік від 17-18 до 23-25 років, це основний вік, який припадає на студентський період життя. На цьому віковому етапі закінчуються фізичне дозрівання організму, набувається та ступінь духовної зрілості особистості, яка дозволяє самостійно вирішувати питання вибору професії, участі у виробничій праці після закінчення школи чи закладу вищої освіти. Свого часу відомий психолог А. Петровський зазначав, що студентству, як «окремому періоду в онтогенезі людини, притаманні специфічні завдання, розв'язання яких сприяє успішній інтеграції юнака або юнки в дорослість» [10].

Доречним є акцентування авторів на тому, що процес навчання у ЗВО передбачає включення студентської молоді в систему суспільних відносин, заміщення позицій і засвоєння соціальних цінностей. Зокрема, для студентської молоді характерним є спільна діяльність, завдяки якій у них формуються такі притаманні цій групі якості, як згуртованість і колективізм. Активна взаємодія з різними соціальними утвореннями суспільства і специфіка навчання в університеті створюють для студентства значний простір для комунікації. Тому досить висока інтенсивність спілкування – це ще одна специфічна риса студентської молоді.

Варто зауважити, що студентські роки є періодом, коли особливо інтенсивно відбувається становлення особистості, наче прискореними темпами відбувається професійна підготовка майбутніх фахівців. При

цьому автори наголошують, що навчання студентів у закладі вищої освіти сприяє:

- набуттю студентською молоддю необхідних для подальшої практики професійних знань і навичок, формування професійних якостей майбутнього фахівця;
- розвитку в студентській молоді фахових здібностей, що слугуватимуть передумовою для подальшої самостійної професійної діяльності;
- становленню інтелекту, стабілізації рис характеру студентів, зміцненню здоров'я і фізичних сил;
- перетворенню мотивації, потягу до самовираження та реалізації свого потенціалу;
- виробленню власної системи ціннісних орієнтацій і життєвих поглядів (студенти обирають не те, що справді необхідно, а те, що яскравіше, емоційніше);
- появі життєвого ідеалу та стійкої установки на життєвий успіх;
- формуванню світоглядних і соціальних цінностей у зв'язку з професіоналізацією;
- засвоєнню певної системи знань, норм, цінностей, які дозволять студентам стати особистостями, здатними функціонувати в даному суспільстві [8].

Тобто, під час навчання у ЗВО відбувається розвиток студента як особистості. Демографічні та інтелектуальні характеристики студентської молоді роблять цю соціокультурну спільноту однією з найбільш ресурсномістких суспільних груп, бо вік та освіта є найважливішими соціальними ресурсами. Динамічність і відносно високий рівень організованості студентів, висока творча активність і схильність до інноваційної діяльності робить привабливою цю групу для різного роду впливу.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми особливостей життєдіяльності студентської молоді дав змогу визначити, що студентів

варто розглядати не тільки як об'єктів педагогічної діяльності, але й як суб'єктів навчально-комунікативної діяльності. Як зауважує С. Вітвицька, студент виступає об'єктом педагогічної діяльності, оскільки результати діяльності викладача ЗВО відтворюються у знаннях, вміннях і навичках студентства, а також вони повторюються у рисах характеру студентів. Особистість студента, яка виступає об'єктом педагогічної діяльності викладачів університету, розвивається за законами, властивими його психіці (зокрема, відповідно до особливостей сприймання, розуміння, запам'ятовування, вольової сфери, характеру та ін.), виховання, формування загальних і специфічних здібностей, а не від рівня педагогічного впливу на нього.

Разом з цим, сучасне студентство, висловлюючи свою соціальну позицію, є критичним і наполегливим у прагненнях, раціональним у плануванні власного часу, використанні матеріальних ресурсів тощо. Студенти прагнуть до самовираження і самореалізації, бажають бути вислуханими, відчувати повагу і шанобливе ставлення до себе. Крім того, навчальний процес у ЗВО стає для студентської молоді новою системою взаємин, де на перший план виходить необхідність самостійної регуляції своєї мотивації і поведінки. Специфіка навчання в університеті така, що викладач, читаючи лекцію, майже не має можливості враховувати індивідуальний темп засвоєння знань, рівень розвитку мислення кожного студента. У куратора студентської групи теж мало часу на комунікацію зі студентами, бракує соціально-педагогічної підготовки, тому першокурсники часто відчують дискомфорт. Процес послідовного входження студентів у соціальне середовище ЗВО, їхній розвиток відбувається у процесі соціалізації, яка неможлива без активної участі самих студентів у процесі засвоєння цінностей, понять і навичок [3].

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що студентство є невід'ємною складовою частиною молоді, її специфічною групою, що характеризується особливими умовами життя, побуту і праці, суспільною поведінкою і

психологією, системою ціннісних орієнтацій. Зауважено, що студентську молодь треба розглядати як соціальну групу в системі вищого навчального закладу, яка має свою мету, свої специфічні особливості і яка готується до виконання соціальних ролей та функцій інтелігенції. Життєвий період, на який припадає студентський вік, має специфічні закономірності та являє собою важливий етап у розвитку особистості, впродовж якого відбувається становлення фахівця, формування його світогляду, ідеалів, переконань.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В., Савельєв В. Освітня політика (огляд порядку денного). Київ : «МП Леся», 2010. 368 с.
2. Будак В., Олексюк О. Особливості студентської молоді як суб'єкта освітнього простору університету. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 4 (63), грудень. С. 34–42.
3. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
4. Головатий М. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. Київ : Наукова думка, 1993. 237 с.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
6. Єфіменко С. М. Психологічні особливості студентського віку. *Наукові записки. Серія: педагогічні науки*. 2012. Вип. 103. С. 140–149.
7. Кремень В. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. Київ : Грамота, 2007. 576 с.
8. Мацокін А. П. Теоретичні основи соціалізації студентської молоді: державно-управлінський аспект. *Державне будівництво*. 2008. №2. URL: file:///C:/Users/gonch/Downloads/DeBu_2008_2_12.pdf
9. Мороз О. Г., Падалка О. С., Юрченко В. І. Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посібник. Київ : НПУ, 2003. 267 с.
10. Никоненко Л. В. Психологічний аналіз проявів політико-правової соціалізації сучасного українського студентства URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32308435.pdf>
11. Про вищу освіту: Закон України № 2984-III від 17 січня 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2984-14#Text>
12. Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII від 1 липня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>